

(NE)ŽINOMAS VYTAUTAS KAVOLIS:
KELETAS LAIŠKŲ KOSTUI OSTRAUSKUI

DAIVA DAPKUTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Lietuvių išėivijos institutas

ISSN 1392-0588 (spausdintas)
ISSN 2335-8769 (internetinis)
<https://doi.org/10.7220/2335-8769.75.9>
2021. 75

SANTRAUKA. Publikacijoje skelbiami žytaus lietuvių išėivijos intelektualo, sociologo Vytauto Kavolio 1951–1952 metais rašyti 9 laiškai artimam bičiuliui, dramaturgui, literatūros istorikui ir kritikui Kostui Ostrauskui. Laiškuose nagrinėjama keletas temų: JAV Lietuvių studentų sąjungos organizavimasis, sąjungos vadovybės rinkimų aktualijos, studentų ateitininkų ir liberalų (nepriklausomų studentų grupės) konkurencija, studentiškojo skyriaus „Dirvos“ laikraštyje rengimo darbai.

RAKTAŽODŽIAI: Vytautas Kavolis, Kostas Ostrauskas, išėivija, JAV, studentai, sąjunga, spauda.

Vytautas Kavolis (1930–1996) Lietuvoje jau yra tapęs simboliu lietuvių humanistikos, socialinių mokslų figūra. Šio pasaulio lietuvių, intelektualo asmuo ir mokslinė, visuomeninė veikla siejo įvairių kartų, skirtingų kraštų bei kultūrinių patirčių mokslo ir kultūros žmones. Lietuvoje yra išleisti svarbiausi išėivijoje rašyti akademiniai darbai (kai kurie ne kartą) ir straipsnių rinktinės, į lietuvių kalbą išversta nemažai jo meno ir kultūros sociologijos darbų, tyrinėtojų vis daugiau atpažįstamas ir angliškai rašytas mokslinis palikimas. Lietuvoje Kavolis atpažįstamas ne tik kaip akademikas, sociologas, kultūros ir lyginamųjų civilizacijų tyrinėtojas, bet ir kaip visuomenininkas, išėivijos liberaliosios srovės, „Santaros-Šviesos“ federacijos dvasinis bei idėjinis lyderis, ilgametis „Metmenų“ žurnalo redaktorius, o intelektualinėje istorijoje kavoliška išmintis dažnai įpinama į akademinį galvojimą, dėstytojų ir studentų darbus.

Vytauto Kavolio gyvenimas iki šiol nėra sulaukęs rimtesnių biografinių studijų, yra parengta keletas leidinių, skirtų jo mokslinei bei visuomeninei veiklai (*Vytautas Kavolis* 2005; *Vytautas Kavolis* 2000; Donskis 2005, Noreika 2015), publikuoti jį pažinojusių žmonių prisiminimų, korespondencijos fragmentai (*Vytautas Kavolis* 2000). Didžiulis Kavolio epistolinis palikimas – tūkstančiai po visą pasaulį pasklidusių, įvairiems asmenims rašytų laiškų – vis dar laukia tyrinėtojų dėmesio.

Čia publikuojama tik maža šio palikimo dalis – 1951–1952 metais rašyti devyni laiškai artimam bičiuliui, bendraminčiui, dramaturgui, literatūros istorikui ir kritikui Kostui Ostrauskui (1926–2012). Laiškų originalai turėtų būti išlikę Ostrausko

archyve, šiuo metu saugomame Maironio lietuvių literatūros muziejuje, Kaune. Laiškų kopijas prieš keletą metų surinko ir Lietuvių išeivijos institutui perdavė Rita Kavolienė (1932–2015).

Kavolio ir Ostrausko draugystė bei susirašinėjimas truko beveik penkis dešimtmečius, kaip užsiminė pats Ostrauskas, iš Kavolio 1951–1996 metais jis yra gavęs daugiau nei 300 laiškų bei atvirlaiškių (Ostrauskas 2000: 373). Fragmentiškai kai kurių 1954–1976 metais rašytų laiškų ištraukos, tiesiogiai susijusios su „Metmenimis“, buvo publikuotos knygoje „Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos“ (*Vytautas Kavolis* 2000: 373–395). Čia skelbiami ankstesnio laikotarpio, t. y. 1951–1952 metais rašyti laiškai. Šis ankstyvasis, studentiškas, galima sakyti, „iki santarietiškas“ Kavolio gyvenimo ir veiklos laikotarpis, prasidėjęs Lietuvių studentų sąjungos organizavimu, o baigęs Nepriklausomųjų studentų sąjūdžio visuomeninės veiklos užuomazgomis, iki šiol nėra sulaukęs platesnio tyrinėtojų dėmesio. Šiek tiek skraistę praskleidžia Lietuvių išeivijos instituto 2006 metais išleista jo ankstyvųjų studentiškų publicistikos straipsnių rinktinė „Nepriklausomųjų kelias“ (Kavolis 2006). Dabar skaitytojams pateikiama dalis šio laikotarpio korespondencijos.

Skelbiami laiškai pirmiausia yra susiję su Lietuvių studentų sąjungos (toliau – LSS) istorija. Po Antrojo pasaulinio karo JAV kūrėsi naujos ar buvo iš Vokietijos DP stovyklų perkeltos ir atkurtos senosios (dar nepriklausomoje Lietuvoje veikusios) ideologinės jaunimo organizacijos: ateitininkai, skautai, varpininkai, Vokietijos DP stovyklose gimęs „Šviesos“ sambūris ar vėliau jau JAV susikūrusi „Santara“. Jaunimo organizacijos anuomet išsiskyrė itin aktyvia bendruomenine veikla, domėjimusi kultūrinio, visuomeninio, politinio lietuvių išeivijos gyvenimo aktualijomis. Organizacijos rengdavo suvažiavimus ir studijų dienas, įvairias diskusijas ne tik organizacijų nariams, bet ir platesnei visuomenei, organizuodavo kultūrinius renginius, jungdavosi į politines akcijas ar telkdavo lėšas akademinėi šalpai bei visuomeninei veiklai. Jaunoji karta jautė pareigą aktyviai dalyvauti išeivijos gyvenime, į visuomeninę veiklą skatino įsitraukti ne tik savo organizacijų narius, bet ir platesnius jaunuolių sluoksnius. Tautinio solidarumo jausmas bei laiko dvasia įvairių įsitikinimų ir skirtingų ideologijų studentiją taip pat skatino vienytis į vieną bendrą organizaciją. JAV universitetuose išsibarstęs akademinis jaunimas ieškojo progų susitikti su panašioje situacijoje atsidūrusiais draugais, vienminčiais, kuriems kildavo tie patys jaunajai kartai svarbūs klausimai: kas mes esame, ko siekiame, kuriuo keliu einame?

Idėja steigti studentų sąjungą kilo XX amžiaus 6 dešimtmečio pradžioje Viskonsino universitete (Madisono mieste, JAV) studijavusiems akademikams. Sąjungos iniciatoriais tapo du šio universiteto studentai, skirtingų ideologinių organizacijų

lyderiai: ateitininkas Vytautas Žvirzdys-Vardys¹ ir būsimas santarietis Vytautas Kavolis. Studijoms trūko pinigų, tad vienas jų tuo metu plaudavo restorane lėkštes, kitas tame pačiame universitete kūreno bendrabučio centrinio šildymo pečius. Anot Vaclovo Kleizos, vieną 1951 metų žiemos vakarą, abiem kolegoms bebrendant per sniegą į geležinkelio stotį, ir buvo suplanuotos būsimos sąjungos pradinės gairės (Kleiza 1957: 49–50). Išeivijos spaudoje pasirodžius pirmiesiems atsišaukimams bei mintims apie tokios studentų organizacijos idėją, jaunimas sujudo, įvairiose vietose pradėjo burtis, organizuotis. Kavolis rašė:

Sąjunga įsisteigė, išnaudodama iš dalies Vokietijoje studijavusių tarpusavius sentimentus ir organizacinį patyrimą, iš dalies kitų akademiinių organizacijų trūkumą ir pradedančių Amerikoje studijuoti susidomėjimo vieni kitais pajutimą, iš dalies tam tikrą „naujo dalyko“ entuziazmą, iš dalies nemažą iniciatorių darbingumą, kurių kai kurie tikėjo Sąjungą virsiant tikrai svarbia lietuviybės tvirtove, jungiančia visų pažiūrų jaunimą, kuriam nebebūtų reikalingi ankstyvesni separatistiniai judėjimai. (Kleiza 1957: 50)

Idėjai sulaukus pritarimo platesniuose studentijos sluoksniuose, buvo sudaryta organizacinė komisija su centru Viskonsine, į kurią be abiejų iniciatorių (Kavolio ir Žvirzdžio) įėjo R. Klybienė, Julius Šmulkštys, Benediktas Mačiuika ir Algirdas Kepalas. Pradėta registruoti studentus, megzti ryšius su lietuviais, studijuojančiais įvairiuose universitetuose, o 1951 metų birželio mėnesį jau vyko pirmieji sąjungos vadovybės rinkimai. Nieko keisto, kad abu iniciatoriai buvo išrinkti į pirmąją LSS Centro valdybą: valdybos pirmininku tapo Žvirzdys, vicepirmininku – Kavolis, sekretoriais – Vytautas Lapatinskas ir Algimantas Vedeckas, išdininku – Šmulkštys, valdybos ryšininku – Kepalas, kultūrinių reikalų vedėju – Vytautas Gylis (Mieželis 1957: 53–54).

Bendros studentų organizacijos steigimas buvo sutiktas su dideliu entuziazmu, greit LSS skyriai įsikūrė Čikagoje, Niujorke, Bostone, Detroite, Klivlande, Urbanoje ir kituose miestuose. 1951 metų rugpjūčio 18–19 d. Čikagoje buvo sušauktas pirmasis visuotinis sąjungos narių suvažiavimas, kuriame priimtas LSS statutas. Kavolis tuomet buvo vienas ryškiausiai matomų lyderių, aktyviai įsijungusių į studentų sąjungos kūrimo darbus: jis dalyvavo rengiant LSS statutą ir rinkimų taisykles, rūpinosi studentų šalpos fondo steigimu, planavo tolesnes LSS veiklos galimybes, ruošė rinkimų propagandinius lapelius ir pats kandidatavo valdybos rinkimuose. „<...> vienas svarbiausių dalykų gyvenime yra kūrybiškai griuvinėti, įsmukti į kokią nors skylę, nežinant ką darai, ir aptikti joje galimybių atrasti save – kūrybiškų galimybių, apie kurias nieko nežinojai darydamas tą ar kitą sprendimą“, – rašė jis vėliau bene vieninteliame savo autobiografijos eskize (Kavolis

¹ Vytautas Žvirzdys-Vardys (1924–1993) – lietuvių išeivijos visuomenininkas, politologas, vienas iš LSS steigėjų, Ateitininkų sąjungos narys ir pirmininkas.

2000: 15). Tiesa, taip Kavolis kalbėjo apie savo 1949 metų apsisprendimą tapti sociologu. Visgi tokių „kūrybiškų griuvinėjimų“ ir naujas veiklos galimybes atveriančių „skylių“ jo gyvenime būta nemažai. Viena tokių „skylių“, be abejonų, buvo ir Lietuvos studentų sąjunga Amerikoje, prie kurios įsteigimo ir veiklos Kavoliui teko tiesiogiai prisidėti.

Nors Lietuvos studentų sąjunga kūrėsi bendriniais pagrindais – tautinio solidarumo principas jaunimui anuomet buvo svarbesnis už pasaulėžiūrinį – gana greitai išsiskyrė dvi grupės: ateitininkai ir nepriklausomieji. Ateitininkai buvo viena gausiausių ir geriausiai organizuotų ideologinių jaunimo organizacijų, o nepriklausomieji gimė kaip nedidelis būrelis, savotiškas „dvasinis sąjūdis“, atsvara studentijos gyvenime dominavusiems ateitininkams. „Nepriklausomųjų Studentų Grupė yra sambūris, susidedąs iš skautų, šviesininkų, varpininkų, tautininkų ... ir individualistų“², – rašė Kavolis Ostrauskui, užsimindamas, kad šio sambūrio tikslas tuomet buvo tik „laimėti centro organų rinkimus“. Neturėję formalios organizacijos, rašytų statutų ar griežtai nubrėžtų ideologinių dogmų nepriklausomieji labai gerai pasirodė laimėdami 1952 ir 1953 metų LSS rinkimus, tačiau 1954 metų rinkimai baigėsi nelauktu pralaimėjimu.

1952 metų gegužės mėnesį vykusiuose antrosios Centro valdybos ir kitų LSS vadovaujančių organų rinkimuose³ į Centro valdybą buvo išrinkti Kavolis, Šmulskytis, Raimundas Ošlapas, Raimundas Mieželis, Liūtas Grinius, Danutė Kamarauskaitė ir Algimantas Kėžėlis. Revizijos komisijon išrinkti Vytautas Lapatinskas, Vytautas Germanas, Aldona Krikšniūnaitė, į Garbės teismą – Žvirzdys, Ostrauskas ir Vytautas Banelis (Mieželis 1957: 55). Centro valdybos pirmininku 1952 metais tapęs Kavolis į šias pareigas buvo perrinktas ir 1953 metais vykusiuose rinkimuose⁴. Pirmieji metai buvo LSS augimo ir stiprėjimo laikotarpis: skyrių skaičius padidėjo nuo 7 iki 11, o sąjungos narių skaičius 1953 metais išaugo iki 576 (Mieželis 1957: 56–58); 1952 metų kovo mėnesį pradėtas leisti „Lietuvių Studentų S-gos JAV Biuletėnis“, netrukus tapo rimtu periodiniu studentijos žurnalu „Studentų gairės“⁵; nuo 1954 metų studentai anglų kalba pradeda leisti žurnalą „Lituanus“, gan greitai išaugusį savo „studentišką rūbą“ ir virtusį rimtu akademinio žurnalu kitataučiams; rengiami kasmetiniai LSS narių suvažiavimai ir studijų dienos su paskaitomis bei diskusijomis, o sąjungos veikla vis ryškiau atpažįstama išeivijos visuomenėje. LSS itin aktyviai veikė iki XX amžiaus 8 dešimtmečio, vėliau jos veikla akivaizdžiai

² Iš V. Kavolio 1952 04 27 laiško K. Ostrauskui.

³ Rinkimuose buvo iškeltas tik vienas kandidatų sąrašas į Centro valdybą ir po du sąrašus į Garbės teismą ir Revizijos komisiją. Esant tik vienam sąrašui pasiūlyti kandidatai automatiškai išrinkti į Centro valdybą.

⁴ Trečiuose LSS rinkimuose buvo pateikti du pilni kandidatų sąrašai, balsavime dalyvavo 259 LSS nariai. Kavolis gavo 150 balsų ir drauge su Mieželiu, Griniumi, Gyliu, Regina Rauchaite, Giedre Zauniūte, Kęstučiu Kužma išrinkti į Centro valdybą. Ostrauskas vėl išrinktas į Garbės teismą. (Mieželis 1957: 57).

⁵ Žurnalas „Studentų gairės“ buvo leidžiamas „Dirvos“ laikraščio spaustuveje Klivlende iki 1966 metų.

susilpnėjo, o jaunajai studentų kartai vis mažiau tapo beaktualios vyresniosios kartos problemos.

Kavoliui, rodos, užteko dviejų kadencijų darbo LSS Centro valdyboje. Galbūt įtakos turėjo vis daugiau laiko atimančios studijos Harvardo universitete, galbūt prisidėjo kiti darbai bei nauji sumanymai, bet 1954 metų rinkimuose kandidatų į Centro valdybą sąrašuose jo pavardės jau nebebuvo. Tais metais rinkimus laimėjo ateitininkų sąrašas⁶, o Kavolis kandidatavo ir buvo išrinktas į LSS Garbės teismą. Konkurencija tarp ateitininkų ir nepriklausomųjų vis labiau aštrėjo, o ateitininkų propagandiniais žaidimais pasipiktinęs Kavolis netgi pradėjo kalbėti apie visišką pasitraukimą iš Studentų sąjungos veiklos⁷. Vėliau vykstant rinkimams kandidatų sąrašuose jo pavardės nebelieka, jis imasi naujų sumanymų. Tuo metu nepriklausomųjų studentų grupė pradeda vis aiškiau suvokti, kad LSS rinkimai nėra pagrindinis sąjūdžio tikslas, neužtenka tik susivienyti prieš ateitininkus rinkimuose, pradedama svarstyti, kokios veiklos reikėtų imtis, ko reikia išsiviskai visuomenei. Nepriklausomų studentų grupė 1953 metų vasarį sušaukė pirmąjį sau artimų studentų pasitarimą Niujorke. Greitai konsolidacijos idėja virto realybe – susikuria Nepriklausomų studentų sąjūdis (NSS), 1954 metais virtęs studentų „Santaros“ organizacija. Kaip gerai žinome, Kavolis buvo vienas pagrindinių lyderių, ideologų, prisidėjusių prie „Santaros“ gimimo.

Čia publikuojamuose Kavolio laiškuose, rašytuose Ostraskui, puikiai atsiskleidžia to meto studentiško gyvenimo aktualijos: rinkimų atgarsiai ir bandymai įkalbėti Ostraską kandidatuoti į LSS Garbės teismą, ateitininkų ir nepriklausomų studentų grupės konkurencija, Kavolio pastangos atrasti ir suvienyti skirtinguose miestuose gyvenančius, skirtinguose universitetuose studijuojančius, įdomesnius, pastebimesnius jaunuolius (ne ateitininkus).

Neatsiejamai su Studentų sąjunga susijęs ir Čikagoje gimęs sumanymas įsteigti išsivijos spaudoje nepriklausomą studentišką skyrių. Idėja kilo tiems patiems į LSS valdybą išrinktiems žmonėms. Ši mintis Kavolį „taip jaunuoliškai uždegusi“, jog „net ir apie kitką kalbant, literatūriniai vaizdai ir priemonės plaukte plaukia iš spaudos gyvenimo“⁸. Nors jau tuomet svajota apie savo spaudos leidinį, Kavolis gerai suprato, kad tam jie dar nebuvo pribrendę: trūko jaunų aktyvių asmenų komandos (ypač kultūrininkų), finansų, spaudos darbo patirties. Dėl to praktiškiau atrodė pirmiausia pasirodyti visuomenei „nieko nekainuojančiu būdu“, t. y. gavus skyrių

⁶ 1954 metais vykę rinkimai Sąjungos istorijoje buvo vieni triukšmingiausių ir sukėlusių tuo laiku daug diskusijų. Buvo pateikti du kandidatų sąrašai, o į Centro valdybą išrinkti Kęstutis Kudžma (tapęs CV pirminku), Vytautas Vygantas, V. Germanas, Arvydas Barzdukas, Antanas Sužiedėlis, A. Kėželis ir R. Rauchaitė. (Mieželis 1957: 58–59).

⁷ V. Kavolio 1954 04 14, 05 03, 05 10 laišškai K. Ostraskui. VDU LII, f. 49.

⁸ Iš V. Kavolio 1952 07 01 laiško K. Ostraskui.

kuriame nors išėivijos laikraščių, o vėliau, jeigu pasirodytų, kad jaunimas sugeba „suintriguoti ir užgniauzti žmonėms kvapą savo „sensacingumu“, – bandyti masyviau išeiti į viešumą ir imtis leisti savo leidinį. O kol kas Kavolis entuziastingai ėmėsi studentiškos skyriaus idėjos:

Nežinau, kiek tai pavyks, bet mano tikslas būtų tą laikraštinių skyrių paversti viešąja tribūna jaunajai kartai, kuri, nors aplamai snaudžia, bet kartais nubunda ir randa kad vystyklai jau išaugti <...>.

Norisi jis padaryti kuo nors daugiau kaip saloninis, trafaretų kupinas, periodinis skyrius. Jis turėtų gal būt būti savotiška nauja perspektyva, prizme, pro kurią laužtume naują žvilgsnį į mūsų gyvenimo reiškinius: tiek kultūrą, tiek ir chaltūrą, politiką ir politikanus.⁹

Ostrausko entuziastingas palaikymas ir sutikimas prisidėti prie būsimo skyriaus Kavoliui buvo itin svarbi moralinė parama. Būtent šie du žmonės, prisidėjus trečiajam redaktoriui Raimundui Mieželiui, imasi praktiško idėjos įgyvendinimo. 1952 metais Kavolio rašyti laišakai Ostrauskui atskleidžia iniciatorių vizijas ir svajones, planus ir realybę bandant organizuoti skyrių, rinkti bendradarbius, redaktorius. Puikiai suprasdamas, kad „išjudinti stovinčią balą“ ir pritraukti studentiją rimtais dalykais būtų sunkiai įmanoma, Kavolis planavo pirmuosius skyrius labiau pritaikyti masėms, padaryti populiariesnius, galinčius pritraukti dėmesį ir suintriguoti. „Mano taktika veikloje su studentais tokia ir yra: patraukti išorinėmis ir neesminėmis priemonėmis prie vidiniai turiningų tikslų“¹⁰, – rašė jis. Šis skyrius Kavoliui taip rūpėjo, kad jis buvo pasirengęs ne tik savo tekstais provokuoti skaitytojų reakcijas, bet ir prisidengdamas slapyvardžiais diskutuoti su Ostrausku ar netgi su savimi – „nebūtų sunku su savimi kai kuriais klausimais diskutuoti, per daug jie kartais vienpusiški atrodo“¹¹.

Pirmasis studentų skyrius „Studentų žodis“ laikraštyje „Dirva“ pasirodė 1952 metų lapkričio 6 dieną. Skyriaus vedamajame, rašytame Kavolio, skelbta:

Studentija turi ką pasakyti sau pačiai, ir turi, be abejo, kas būtų verta ir plačiau parodyti. Mūsų tikslas yra ryškinti naujas, užsimezgančias pažiūras į tas gyvenimo sritis, kurios mus domina ir yra mums aktualios: kultūrinės, visuomeninės, politinės, organizacinės... Nagrinėsime tai, kas gyvai mus palies, išskeldamas mintis. Tebūna mintys drąšios, prieštaraujantios, kur reikia pasipriešinti proto bukumui arba visuomeniniam nepaslankumui; bet tebūna jos įvairios, gyvos, išreiškiančios ne rutiną, o savo mintis tikrai išgyvenantį žmogų. Ką spausdindami, tikimės, kad mums prieštaraus. Gavę straipsnius, išreiškiančius skirtingą nuomonę, jais džiaugsimės.¹²

⁹ Iš V. Kavolio 1952 06 24 laiško K. Ostrauskui.

¹⁰ Iš V. Kavolio 1952 12 10 laiško K. Ostrauskui.

¹¹ Iš V. Kavolio 1952 12 10 laiško K. Ostrauskui.

¹² Redakcinis kolektyvas. Pradedant. *Dirva*, 1952 11 06.

Nors pradžioje būta sumanymų į skyriaus veiklą pritraukti ir ateitininkų atstovų, realiai „Studentų žodis“ tampa nepriklausomų studentų (vėliau studentų „Santaros“) leidžiamu ir redaguojamu skyriumi, kuriame buvo spausdinama nemažai originalių, gana aukštu akademinio lygiu išsiskiriančių tekstų, analizuojančių įvairias organizacijos, apskritai jaunosios lietuvių kartos ir plačiau – visuomenės problemas bei aktualijas. „Studentų žodžio“ skyrius „Dirvos“ laikraštyje ėjo iki 1960 metų (tiesa, paskutiniaisiais 1959–1960 metais skyrius pasirodydavo kitu pavadinimu „Santariečių gyvenime“). Pradžioje skyrių redagavo Kavolis, Ostrauskas ir Mieželis. Bėgant metams skyriaus leidėjai ir redaktoriai keitėsi: 1954 metais Ostrauską pakeitė Liuda Griškelytė, o 1955 metų viduryje iš redaktorių pasitraukus Kavoliui prisijungė Saulius Šimoliūnas, Danguolė Bartuškaitė, Pranas Bilėnas, Gražina Musteikytė, Gabrielius Gedvila ir kt., pasikeisdami jie redagavo „Studentų žodį“.

Paminėtina, kad studentų skyrius „Dirvoje“ nebuvo vienintelis panašaus pobūdžio Kavolio „kultūrinis griuvinėjimas“. Netrukus jaunųjų santariečių rengiami ir redaguojami skyriai pasirodė dar keliuose išėivijos laikraščiuose, o Kavoliui vienu metu teko redaguoti net tris skyrius: „Studentų žodį“, „Dirvoje“, „Studentų dienas“ (vėliau „Mūsų žingsniai“) socialistų leistame dienraštyje „Naujienos“¹³ (kurį faktiškai Kavolis ir suorganizavo) ir „Į laisvę veda mūsų kelias. Lietuvių akademinės jaunuomenės lapai“ Lietuvių rezistencinės santarvės leistame žurnale „Santarvė“¹⁴. Žinoma, toks išsiskaidymas ir veiklos intensyvumas lėmė, kad greit jis pasitraukė iš „Studentų žodžio“ redaktorių, perleisdamas šį darbą kitiems. Galimos konkurencijos tarp skirtingų skyrių Kavolis nebijojo, priešingai, tikėjosi, kad iš visų trijų skyrių ateityje pavyks sukurti vieną rimtą žurnalą¹⁵.

Čia publikuojamuose Kavolio laiškuose galima aptikti ne vieną idėją, kuri iš tuo metu dar tik pasirodžiusių daigų ir atsargių iniciatyvų vėliau išaugo į didelius medžius. Šie ankstyvieji laišakai nuo rašytų vėliau išsiskiria jaunuolišku užsidegimu, entuziazmu, kuriuo jis sugebėjo pritraukti ne tik Ostrauską, bet ir kitus studentus. Ne vienas artimas Kavolio bičiulis yra pastebėjęs, kad jo laiškuose nerasi nė vieno sakinio apie adresato asmeninius reikalus – „viskas apie reikalus“ (Mockūnas 2000: 350). „Privatus Vytauto gyvenimas, kasdienybė, su neparastai retomis išimtimis, jo laiškuose – bent man – neegzistavo. Plepalų – nė žodžio“ (Ostrauskas 2000: 373). Čia publikuojamuose laiškuose informacijos apie asmeninį gyvenimą taip pat nerasime, gal tik keletą užuominų, vieną kitą sakinį apie studijas

¹³ Santariečių skyrius „Naujienose“ leistas 1953–1967 metais, jį redagavo Kavolis, Jonas Gibaitis, Eglė Zabauskaitė, Dalia Sruogaitė-Bylaitienė, Marija Paškevičienė, Rita Šimanskytė-Kavolienė ir kt.

¹⁴ Skyrius „Santarvės“ žurnale leistas 1955–1958 metais, jį redagavo Kavolis, Rasa Gustaitytė, Tadas Naginionis, Rimvydas Vaišnys.

¹⁵ V. Kavolio 1954 07 08 laiškas K. Ostrauskui (Ostrauskas 2000: 373–374).

universitete, atliekamus tyrimus ar persikėlimą į Harvardą. Kita vertus, bendraujant su artimu bičiuliu pastebimas laisvumas, laišškai ilgesni, labiau detalūs, neretai sentimentalūs. Netgi pasirašomi jie visai nebūdingai vėlesniam ir geriau pažįstamam Kavoliui: „Geriausio pasisekimo lituanistinės kultūros ir visuomeninio gyvenimo kultyvavimo darbe“, „Paties (su heroine simfonija širdy)“, „kolegiškai – sėbriškai“ ir pan. Vėlesniais metais taupant laiką ir vis daugiau apsikraunant įvairiais darbais, Kavolio laišškai net ir artimiems draugams ir kolegoms ėmė trumpėti, kol dažnai likdavo tik keletas lakoniškų sakinių (ar net vienas sakinyš) su klaustuku (Ostrauskas 2000: 373).

Kavolio ir Ostrausko susirašinėjimas nenutrūko ir vėlesniais metais, tik vienas temas keisdavo kiti reikalai: nepriklausomų studentų sąjūdžio, vėliau studentų „Santaros“ veikla, santarietišku skyrių „Dirvoje“, „Vienybėje“, „Naujienose“ ar „Santarvėje“ (į kurių redakcijas įsitraukia Kavolis) reikalai, dar vėliau „Santaros-Šviesos“ suvažiavimų, „Metmenų“ žurnalo leidybos rūpesčiai.

Visi Kavolio laišškai rašyti rašomąja mašinėle be lietuviškų simbolių, vietomis ranka atlikti taisymai ar prieraišai. Atsižvelgiant į dabartinę lietuvių kalbą, publikuojamų laiškų tekstas „s Lietuvintas“. Laiškai neredaguoti, stengiantis išlaikyti originalumą palikta „amerikietiška“, mums ne visuomet įprasta skyryba. Nevienodinti (nors ir skirtingai autoriaus rašyti) laikraščių pavadinimai, palikti originalūs vietovardžiai. Laiškai publikuojami pirmą kartą.

VYTAUTO KAVOLIO LAIŠKAI KOSTUI OSTRAUSKUI

Madison, bal. 26, 1951

Mielas Kolega,

Nebandysiu sugalvoti pasiteisinimų, taip ilgai neatsakęs laiško. Lengva pagaliau ir suprasti, kad mums dviem su Žvirzdžiu apsikrovus beveik vien organizaciniu darbu, tenka kai kuriuos gyvenimo aspektus ir šiek tiek daugiau, negu priderėtų, apleisti. Nesinori tačiau, kad šie apleistieji aspektai būtų profesinis pasiruošimas. Juo labiau, kad jis mane tikrai ir gyvai domina. Didesnę dalį pragyvenimo užsidirbdamas (stipendijos nepavyko gauti), turiu ir tam paaukoti daug laiko. Todėl net ir rašydamas, turiu būti trumpas. Beje, dėkoju už laišką. Kur gi čia būsiu pamiršęs šviesesnės praeities Brooklyn'e momentus!

Studentų organizacijos reikalai šiek tiek progresuoja. Turime iš įvairių šaltinių suregistravę netoli 150 studijuojančių studentų; taigi yra tikriausiai netoli 200. Bet bėda, kad ne visi iš jų užsiregistravę. Tad ne visų turime adresus, ir ypač, ką studijuoja. Numatome dabar, pasitarę su susiorganizavusiais sambūriais (Chi¹⁶ ir NY¹⁷), suredaguoti tam tikrą ne tai aplinkraštį, kuriuo pagrįstume tolimesnį veikimą. Mes dabar save vadiname Lietuvių Studentų Sąjungos JAV organizaciniu komitetu, kurio veiklai ir Chicagos, ir New Yorko sambūriai pritaria. Savo svarbiausia paskirtimi laikome Sąjungos susiorganizavimą ir reguliarios valdybos išrinkimą. Neturint mandato, negalima nieko protinga pradėti. Ypač kas liečia reprezentaciją tarptautinėje plotmėj ir¹⁸ pastangas rūpintis kokia nors materialia parama, kuri visiems, o ypač pradedantiesiems, aktuali. Rinkimus numatome pravesti iki vasaros atostogų. Nematome kito kelio, kaip tik pravesti¹⁹ korespondenciniu būdu. Balsuojant kiekvienam užsiregistravusiam nariui, ir statant kandidatus 5 narių grupei. Konkrečiai tvarkos dar neišdirbome, nes nežinia, ką New Yorkas pasakys. Bet už kelių savaitių tikimės jau išspausdinti ir visiems užsiregistravusiems išsiuntinėti žinias tuo klausimu. Birželio mėn. Chicagoje galvojama sušaukti studentų suvažiavimą, kuriame būtų galima apsvastyti priimtino statuto projekta, kuri paruošti prašėme New

¹⁶ Chicago.

¹⁷ New York.

¹⁸ Įrašyta ranka „reprezentaciją tarptautinėje plotmėj ir“.

¹⁹ Laiške – pravėti.

Yorko skyrių, ir pakalbėti apie kitus studentų reikalus. Iki to laiko turi būti išrinkta ir CV²⁰.

Būtų gera, jei pavyktų suburti kaip nors Philadelphijos lietuvių studentus (įskaitant ir Amerikos lietuvius) į kokią nors sambūriuką. Atrodo, kad ten jų daugiau kaip 5. Bet mes ne visų turime net adresus, ir su tokiais pasyviais²¹ nariais nėra kas daryti (nuostolis ir tautai!). Susiorganizavus būtų patogiausius susisiekti. Mums iš Philadelphijos parašė:

1. Vidugiris, Vytautas, (Technical Institute of Temple University) 1529 So. 2nd St., Phi. 47. (privat. adresas). Iš vardo sprendžiant turėtų būti aktyvus. Be to, ten gyvena dar vienas, apie kurį kai kas iš mano bendradarbių turi gera nuomonę:

2. Jurskis, Liutavaras, (Temple University), 526 Mifflin St. Phi. 48.

Gal būtų galima su jais susirišti ir pasiteirauti apie kitus philadelphiečius²²? Jeigu ir atrodytų netikslinga susiburti į sambūrį, tai gal pavyktų sudaryti artypilnį sąrašą?

Pats studijuojau sociologiją. Jei galėsiu lankyti vasaros semestrą, baigsiu 1952 metais su BA. Už gimnaziją ir mano pasiekimus šiame universitete per pirmą semestrą jie man „padovanojo“ 38 kreditus. O ir dabar laikau visokius egzaminus be paskaitų lankymo ir kitais būdais kraunu kreditus. Per atostogas buvau užsiėmęs įdomia studija apie istorinę lietuvių šeimą, jos ideologiją, roles, ir modernizaciją. Ar neturite tam reikalui įdomios medžiagos Pensylvanijoje? Ką beveikia, jei tenka nugirsti, mūsų draugai iš Brooklyn'o, ypač Zelenkevičius²³, Mekai²⁴? Skaičiau, kad pastarųjų knyga numato leisti. Labai prašyčiau nepasekti blogu mano pavyzdžiu ir atsakyti, kaip su organizaciniais reikalais, kuriuos aš paliečiau. Gaila, kad nebeturiu nei laiko, nei energijos daugiau gilintis į smulkesnes gyvenimo detales.

Geriausio pasisekimo
lituanistinės kultūros
ir visuomeninio gyvenimo kultūravimo
darbe - -

[pasirašo Vytautas Kav.]

²⁰ CV – Centro valdyba.

²¹ Laiške – pasyviais.

²² Laiške – philadelphiečius.

²³ Antanas Zelenkevičius – Almis Zyle (1925–1995) – išeivijos dailininkas, grafikas.

²⁴ Adolfas (1925–2011) ir Jonas (1922–2019) Mekai.

Chicago, 1952 bal. 27

Mielas Kolega,

Nepriklausomųjų Studentų Grupė kviečia patį kandidatuoti per ateinančius Stud. S-gos centro organų rinkimus į Garbės Teismą. Pagal naujai priimtus įstatus Garbės Teismas gana galingas organas, ir todėl jo nariais buvo bandyta parinkti tikrai brandžius ir tiek etiškai, tiek ir estetiškai, kaip sakoma, išlaikytus žmones.

Nepriklausomųjų Studentų Grupė yra sambūris, susidedas iš skautų, šviesininkų, varpininkų, tautininkų ... ir individualistų. Jo šiuometinis tikslas yra laimėti centro organų rinkimus.

Į Garbės Teismą kandidatais dar numatomi: Br. Juodelis²⁵, skautas, nepaprasto korektiškumo ir kiek vyresnis žmogus iš Chicagos, ir Vyt. Banelis²⁶ iš New Yorko, teisininkas, buvęs Heidelbergo Studentų draugijos baltinių dalintojas (valdybos narys ūkio reikalams ir panašiai). Sutikimas gautas tik iš Juodelio kol kas.

Sąrašai turės būti uždaryti ir išsiųsti gegužės 14 d. (pašto antspaudo data). Mes bandome sudaryti vieningą ir stiprų tautiškai-liberalinių (arba kaip Maccina²⁷ sako, laicistinių) srovių ir nepriklausomųjų sąrašą. Dabar arba niekada.

Būčiau dėkingas, jeigu kuo skubiausiai Pats galėtumėi atsakyti, ar sutinki kandidatuoti. Sutikimo atveju, mums reikia raštiško sutikimo kandidatuoti, ir šių žinių: gimimo data, universitetas, studijų šaka, akademinis²⁸ statusas, gyvenama vieta (sąrašui) ir visuomeninio patyrimo stažas (specialiam propagandos lapeliui, kuriam sudaryti yra specialiai komisija iš Šmulksčio²⁹, Mieželio³⁰ ir manęs). Negaliu ilgai rašyti, nes laukia traukinys - - turiu šiandien tuoj pat išvažiuoti atgal į Madisoną, savo sostapilį. Labai prašau nedelsiant atsakyti.

Paties kolegiškai (sėbriškai)
[pasirašo V.K.]

²⁵ Bronius Juodelis (1924–2015) – ekonomistas, pedagogas, žurnalistas, skautų organizacijos narys.

²⁶ Vytautas Banelis (1926–2000) – teisininkas, advokatas, išeivijos visuomenininkas.

²⁷ Antanas Maccina (1908–1987) – filosofas, pedagogas, vienas iš ateitininkų ir Lietuvių fronto bičiulių sambūrio išeivijoje ideologų ir vadovų.

²⁸ Laiške – akdeminis.

²⁹ Julius Šmulksštys (1930–2010) – politologas, žurnalistas, vienas iš studentų „Santaros“ steigėjų ir vadovų.

³⁰ Raimundas Mieželis (g. 1931) – išeivijos visuomenininkas, skautų organizacijos narys, vienas iš studentų „Santaros“ steigėjų ir vadovų.

1952 geg. 10.

Mielas Kolega,

Baisiai baisiai negerai, kad Pats nepridėjai raštiško sutikimo. Jis reikalaujamas pagal balsavimo taisyklės, ir be jo kandidatas nebus rinkiminės komisijos pripažintas. Dėl Paties sutikimo džiaugiamės (kiek aš galiu už „mus“ kalbėti) ir su visomis sąlygomis sutinkame. Dar daugiau: bent kiek tai liečia mane, laikau panašų nusiteikimą būtina kiekvienam liberalui. (Aš taip pat nepriklausau ir nesu-sirišu su jokia partija). Manau, kad vienintelės išėitės galima šiuo būdu ieškoti³¹: prašyčiau tuojau pat „special delivery“ pasiųsti savo formalų raštišką sutikimą kandidatuoti „į Lietuvos Studentų Sąjungos JAV Garbės Teismą“ arba J. Šmulksčiui, 631 W. 54th Pl. Chicago 9, Ill. (jeigu yra šansų kad jis gaus iki gegužės 14 priešpiet, kuri yra paskutinė data išsiųsti sąrašus), arba, jeigu matytųsi, kad kitaip neišeina, tiesiog Rinkiminei Komisijai adresu: D. Trimakas, 2151 W. Cermak Road, Chicago 8, Ill. Aš priimu atsakomybę, prieš sąrašo statytojus³², kad toksai raštiškas sutikimas tikrai bus gautas ir laiku, t.y. jei pas Šmulksčių, tai prieš gegužės 14, jei pas Trimaką, tai su geg. 14 arba ankstyvesniu pašto štampu. Bet reiktų pabrėžti, kad pirmoji išėitis būtų daug geresnė, nes siuntimas sutikimo tiesiog Trimakui man atrodo kiek abejotinas legališkai. Tačiau jeigu nebūtų kitos išėitės, reikia daryti kas galima. Labai prašyčiau tą dalyką čia išvardinta prasme teigiamai išrišti.

Kandidatų sąrašė bus tik formalios³³ žinios (kaip pernai), bet nieko apie partijas. Propagandinį lapelį už mūsų sąrašą rašau aš, ir prašomus dalykus ten įdėsiu.

Dar sykį pakartuju prašymą kiek galima greičiau pasiųsti sutikimą Šmulksčiui, nes antrasis kelias abejotinas. Aš pats esu taip įsivėlęs į studijas, šiuo metu, kad tik tikrai degantiems reikalams galiu skirti laiko. Todėl teks baigti. Sveikinimai ir linkėjimai - -

[pasirašo V. K.]

P.S. Būdamas ne Chicagoje, aš negaliu kontroliuoti sąrašo. Kas jiems užeis galvoje, nežinau. Dar viena priežastis,

³¹ Laiške – jieškoti.

³² Laiške – statytoju.

³³ Laiške – foralios.

kodėl sutikimas turėtų būti pasiūstas Šm³⁴. Kiek tai liečia mane, aš esu prašęs, kad Paties kandidatūra būtų išstatyta nežiūrint ar sutikimas bus gautas ar ne, tikintis, kad komisija gal jį bus kitu keliu gavusi.

5317 So. Maryland Ave.
Chicago 15, Ill.
1952 birž. 24

Mielas Kolega,

Turėdamas kiek laiko, skubu pranešti, kad mūsų jungtinis sąrašas apturėjo visišką laimėjimą. Žinoma, CV nė neturėjo konkurento (arba at-kai³⁵ sabotuoja veiklą, arba neturi tinkamų žmonių vienoje vietoje), ir laimėjimas buvo iš anksto „labai galimas“. Gal dėl tos priežasties, kad nebuvo konkurencijos CV, mažokai žmonių dalyvavo rinkimuose, tik 134. Bet mūsų rinkiminė propaganda (išspausdinta dar prieš paaiškint faktui, kad nebus konkurencijos) gal paskatino didesnę procentą nepriklausomųjų ir liberalų balsuoti, rezultate: Garbės Teismo kandidatai gavo tokį pasitikėjimo svorį: Žvirzdys - 73, Ostrauskas - 71, Banelis (nepr.³⁶) 70, Juodelis (nepr.) - 68, Joga (at.³⁷) - 44, Sakevičius (at.) 41. Į Revizijos komisiją - Lapatinskas (nepr.) 74, Germanas (nepr.) - 72, Krikščiūnaitė (at.) - 70, Veleckis (nepr.) - 72, Vitkus (at.) - 52, Labanauskas (at.) - 48. Į kiekvieną organą įeina tik po vieną at-ką. Panaši „landslide“³⁸, tarp kitako, įvyko neseniai ir Chicagos skyriuje, kur per laisvus ir demokratinius rinkimus neišrinko iš 5 narių nei vieno ateitininko, ir vienintelis jų išstatytas kandidatas gavo, žinovų nuomone, netgi mažiau balsų, kaip susirinkime buvo at-kų (du balsus!). Įdomus pasiskirstymas balsų CV (nors jos visai nebuvo reikalo statyti balsavimams): Kav.³⁹ 102, Šmulkštys 100, Ošlapas 95, Mieželis 90, Grinius 88, Kamauskaitė 82, Kėželis 72. Aplamai imant, per jauni ir per seni nelabai gražiai traktuojami.

Pas mus čia Chicagoje yra iškilęs sumanymas įsigyti kuriame nors mūsų laikraščių nepriklausomosios studentijos skyrių. Organo reikalą čia gyvai jaučiame. Norisi jis padaryti kuo

³⁴ Šmulkščiui.

³⁵ Ateitininkai.

³⁶ nepr. - nepriklausomųjų studentų grupės atstovas.

³⁷ at. - ateitininkų atstovas.

³⁸ Landslide (ang. k.) - triuškinanti pergalė.

³⁹ Kavolis.

nors daugiau kaip saloninis, trafaretų kupinas, periodinis skyrius. Jis turėtų gal būt būti savotiška nauja perspektyva, prizme, pro kurią laužtume naują žvilgsnį į mūsų gyvenimo reiškinius: tiek kultūrą, tiek ir chaltūrą, politiką ir politikanus. Nežinau, ar sumanymas pavyks, nes trūksta žmonių. Sumanymas iškilo iš tų pačių žmonių, kurie dabar išrinkti į CV, o du darbus apsiimti ir be juokų atlikti nėra vieniems lengva. Ne viską ir pajėgsime atlikti. Neturime, pavyzdžiui, savo tarpe jokio rimtesnio kultūrininko; o žmogus gyvas ne viena politika. Reikia meno, literatūros. Jeigu Pats sutiksi, kad toks priedas (žinoma, kultūringas ir, nors tam tikra dalimi politiškas, bet visai nepartiškas) reikalingas, tada kreipsimės su prašymu talkininkauti kultūrinėje arba bet kurioje – pagal norą⁴⁰ – to darbo srityje. Nežinau, kiek tai pavyks, bet mano tikslas būtų tą laikraštinių skyrių paversti viešąja tribūna jaunajai kartai, kuri, nors aplamai snaudžia, bet kartais nubunda ir randa kad vystyklai jau išaugti (tai sakydamas, aš turiu galvoje kai kuriuos savo draugus Chicagoje).

Aš pats šiaip taip laimingai pabaigiau BA su įvairioms garbėm ir ateinantį rudenį ruošiuosi⁴¹ važiuoti į Harvardą. Kas girdėti apie taurų lietuvį Zelenkevičių? Beje, esu parašęs tezę apie kultūros sroves tarpinėje rytų Europoje, kurioje daugybė sociologiškai apdorotos lingvistinės medžiagos. Žinoma, aš nekompetentingas spręsti apie jos lingvistinę vertę. Todėl ieškau⁴² energingų žmonių, kurie ryžtųsi man sutikti peržiūrėti tą nelaimingą (mašinėle perspausdinimas kainavo 88 dol.) tezę ir pareikšti autoritetingų pastabų.

Baisiai mėgstu autoritetus.
 Su geriausiais linkėjimais
 per Teismus apginti
 Sąjungos Garbę – –
 pasirašo V. Kavolis]

P.S. Turbūt rugpjūčio mėn. įvyks Sąjungos suvažiavimas. Jeigu Philadelphia negalės dalyvauti, būtų pageidautini jos pageidavimai, bent raštu.

⁴⁰ „pagal norą“ įrašyta ranka.

⁴¹ Laiške – ruošiuose.

⁴² Laiške – jieškau.

Chi., 1952 liepos 1

Mieliausias Kolega,

Negaliu būti ar išlikti nesujaudintas Paties kilniais sentimentais Sąjungos, jos organų, „klikos“ ar, visų galų gale, mano paties atžvilgiu. O sėkmė, žinia, kaip ir spaudos baruose, priklauso 90 % nuo bendradarbių, 9 % nuo turimų lėšų, ir tik galutiniu (bet, galbūt, galutiniu visom to žodžio prasmė) procentu, nuo redaktoriaus.

Mane šiuo metu yra taip jaunuoliškai uždegęs mūsų laikraščio sumanymas, jog net ir apie kitką kalbant, literatūriniai vaizdai ir priemonės plaukte plaukia iš spaudos gyvenimo. Leisti žurnalą nematau jokio kelio, nors, būtų svajotina ir idealu. Viena, lėšų gal būtų galima gauti tik partiškai susirišus, arba padarius nepaprastai didelių ir laiką suėdančių žygių, kuriems nesame priaugę. Antra, net ir tuo atveju būtų gal gudriau pirma pasirodyti visuomenei mums nieko nekainuojančiu būdu, ir, jeigu matytume, kad sugebame suintriguoti ir užgniaužti žmonėms kvapą savo „sensacingumu“, – bandyti masyviau išeiti į viešumą. Gal be spaustuvės būtų galima apsieiti – mimeografu⁴³ ar kaip nors panašiai pasigelbstint. Bet net jei ir būtų pinigų, vargiai tam rastų personalo, kurio reiktų daugiau savarankiškai žygiuojant.

Apie studentams priedo reikalingumą, ypač po to, kai Pats savo entuziazmu mane galutinai uždegei, manau, kalbėti nėra nebereikia. Laikraščio parinkimas tokiam šauniam skyriui, žinoma, sukelia sunkiai išsprendžiamų problemų. Asmeniškai prieš DIRVA⁴⁴ nesakyčiau nė žodžio, ir manau, kad jei dauguma studentų skaito kurį nors laikraštį (be DRAUGO⁴⁵), tai tas bus, greičiausia, DIRVA. Bet ar jie sutiks? Juk tai, šiaip ar taip, turės būti nepriklausomas skyrius; kitaip mums nėra prasmės pradėti. Nuo redaktoriaus kišimosi jis turėtų būti kontraktiškai (taip tariant) apsaugotas. Pas mus buvo iškilęs sumanymas pasinaudoti NAUJIENŲ⁴⁶ patarnavimais, tatau tačiau, galėtų iš karto a priori sukompromituoti visą darbą ir ankstyvesnių NAUJIENŲ darbų šešėliais suteršti mūsų skydą. Man atrodo, kad laikraštį būtų praktiškiausia apskelbti, kaip neperiodiškai išvystantį dienos šviesą, bet

⁴³ Mimeografas arba rotatorius – dauginimo aparatas, skirtas mašiniškam tekstams, brėžiniams, piešiniams dauginti nedideliais tiražais.

⁴⁴ „Dirva“ – nuo 1916 metų Klivlande leidžiamas tautininkų laikraštis.

⁴⁵ „Draugas“ – nuo 1909 metų Čikagoje leidžiamas katalikiškos srovės laikraštis.

⁴⁶ „Naujienos“ – lietuvių kairiosios srovės (socialistų) 1914–1986 metais Čikagoje leistas laikraštis.

leisti (jei skyrių) apytikriai kas tris savaites. Periodinis leidinys gali nepavykti praveisti, jei per dažnai apsiimsime leisti; o jei per retai, įkyrės laukti. Pagaliau, tai priklauso nuo bendradarbių štabo ir nuo išsipareigojimų, kurie, galima laukti, bus indefinitiški. Rizikuoti apsiskandalinimu, mano galva, nėra sveika, ypač pradedantiesiems.

Ar, užuot detalizavus planus, nepakaktų nusistatyti dėl pagrindinių principų ir toliau atsiduoti dieviškai improvizacijai ir kovai su bendradarbių patiekta sunkia medžiaga, siekiant gyvybiško apipavidalinimo? Jeigu Pats turi bet kokių (kurios šiuo atveju visos bus vertingos) minčių šiuo reikalu, tai gal, esant valandėlei vėsesnio oro, tokį planelį būtų progos užškiecuoti? Aplamai reikia pasakyti, kad bendradarbių aš iš anksto nenumatau daug: bijau, kad laikraštis neliktų klaidžiojās tarp dviejų polių: intelektualizmo ir informacijų apie nusipelnčius bei didžiuosius žmones, aplamai įvairios asmeninio pobūdžio informacijos. Kartu siunčiu savo paruoštą lyg ir straipsnį, kuriuo aš išskleidžiau kai kurias pažiūras (bendro pobūdžio) į to laikraščio paskirtį ir idėjinę struktūrą. Visai be jos – neįmanoma⁴⁷.

Gana svarbus klausimas iš iškylančių yra to skyriaus vardo parinkimas. Keblu, nes visi vardai jau, atrodo, išrankioti ir vis tradiciškai surišti su kokia nors linija, pakraipa etc. Gal AKADEMIKAS? Aplamai, tačiau, man tam reikalui pritrūksta įkvėptos vaizduotės. Jei laikraštis būtų leidžiamas, jį, žinoma, leistų ne CV, bet arba Nepr. Stud. grupė, arba kaip nors panašiai, pasivadinus CV žmones, darbuodamiesi be at-kų (gausiausios studentų organizacijos) pagalbomis, bus labai užimti savo tiesioginiais darbais; be to, prie laikraščio, be, tam tikra prasme, manęs, tinka tik vienas žmogus, ir tai tik kronikiniam skyriui. Tat redakcinį kolektyvą sudaryti teks ne iš CV žmonių; jų ir trūksta. Be abejo, keli entuziastai yra jau istorijoje ne sykį kalnus iš vietos išjudinę, dangų padegę, ir akmenis pravirkdę. Ar mums tai pavyks?

Lauksiu planelio ar šiaip pastabų. Kol kas bendradarbiais pramatau B. Mačiuiką⁴⁸, R. Mieželi, gal V. Banelį, L. Grinių⁴⁹; nebeturiu jokių ryšių su New Yorko literatų, scenos ir filmos menininkų klika. Chicagoje daugiausia susibūrę mažai produktingi proletarai ir automobilistai.

Gal idealiausia išeitis mums būtų, jei koks nors laikraštis sutiktų leisti studentams panašų priedą, kaip dabar

⁴⁷ „Visai be jos – neįmanoma“ – įrašyta ranka.

⁴⁸ Benediktas Mačiuika (1927–2018) – politologas, visuomenininkas, vienas iš studentų „Santaros“ steigėjų.

⁴⁹ Liūtas Grinius (1927–1989) – inžinierius, visuomenininkas, skautų organizacijos narys.

DIRVA leidžia vaikams; bet ar nenorėtų tuo atveju pati redakcija tvarkyti ir tą priedą? Jeigu mes susitartume su DIRVA, beveik būtų reikalingas savas žmogus Clevelande tvarkyti ir ginti skyriaus reikalus. O tokio aš bent nežinau.

Visuomet ištikimas - -
[pasirašo V. Kavolis]

Laiško priedas:

IŠ VYSTYKLŲ ŽENGIANT

Manifestais, deklaracijomis, ir programomis bei propagandinėmis gairėmis nuo žiliausios senovės pradėtas kiekvienas rimtesnis mūsų tarpe visuomeninio darbo užsimojimas. Deklaracijų preambulėse stilingai inkrustuota kalba išreiškiami patys kilnieji mūsų idealai. Vienos minutės atsistojimu jie prisimenami per taip pradėto darbo sukaktuves, per suvažiavimus, kaip susitarus, vis praeinančius be galo „pakilioje nuotaikoje“ ir vis nuvedančius į beveik šventvagišką dvasios nuopolį tarp suvažiavimų.

Kad mes nesiryžtame pradėti šio kuklaus darbo deklaracijomis, kad aplamai vengsime karališkuoju žodžių aksomu kutenti savo pačių ausis, tereiškia viena: priklausome ateinančiai kartai. Nematome būtino reikalo savo kuriamame gyvenimo stiliuje pamėgdžioti jau įprastas, vartojimo nušveistas formas. Gražiais, jausmingais žodžiais gėrimės poezijoje, ir esame neblogai susipažinę su tyriausios propagandos šaltiniais. Visuomeniniame gyvenime nežavi mūsų nei viena, nei kita: jei už šių deklaracijų neslypi⁵⁰ prasmingesnio turinio.

Tai, kad ateiname, nepiršdami⁵¹, tarsi senstančios nuotakos, kokios nors ideologijos, nereiškia, kad jos neturime ir nenorime turėti individualiai. Tai tik reiškia, kad vieni kitų nenorime ižeidinėti bet kuriais apaštalavimais. Turime gilia pagarbą žmogaus, ypač einančio mokslus (o tam nėra galo), protui ir juo pasitikime. Ką jis suranda, tebūnie jam sava ir vertinga. Visuomeniškumas suprastinas, kaip susitarimas, išplaukias iš nesusitarimo.

Prisipažindamas, kad esama ta prasme neideologiški, bus tūlo sutiktas su įprastine ironija tarp lūpų. Neideologiškumas bus laikomas silpnybe. Mes, priešingai, laikome, kad ideologinės organizacijos skatina uniformizmą. Jos

⁵⁰ Laiške – neslyp.

⁵¹ Laiške – nepiršdami.

reikalauja į gyvenimo reiškinius žiūrėti tik iš „tikrojo“ taško; jos išpažįsta⁵² neklaudingumo religiją visuomeniniame gyvenime, ir jos dievus neišsvengiamai sau monopolizuoja, jų nesant, susikuria savo atvaizdan. Šitaip suprasta „tikroji tiesa“ yra nepriimtina žmogui, nedisciplinuotam kalėjimo sienų.

Ta prasme suprastinas ir „gairių“ atsisakymas: ne tik religija, bet ir ideologija laikytina privačiu dalyku. Jos vertuma demokratinėje bendruomenėje ne tradicijos, autoritetai, ar rezultatai, bet metodas. Jeigu realiai stebime gyvenimą ir jį analizuodami prieiname tam tikrų prielaidų, aiškinančių dalykus, kurias tolimesnis stebėjimas patvirtina, tai, kol jos nesti tikslesnių stebėjimų sugriaunamos, mums jos tentatyviai galioja. Mokslinio metodo įvedimas į visuomeninį gyvenimą teapsaugos demokratiją ir mus pačius nuo bereikalingo kraujo gadinimo, polemizuojant užmerktomis akimis.

Imamės, iniciatoriai, rizikos rodytis su šiuo skyriumi, nes jaučiame aštriai išrėžtą reikalą prisiminti patys save. Užmiršdami, kad egzistuojame lietuviškoje bendruomenėje, užslepame ir užslegiame savo pačių jėgas. Gyventi ir triukšmingai gyventi – visad buvo lietuviškos studentijos ambicija. Atsakomybė (už save) ir neatsakomumas (už investacijas partijose, nuosavybėje ir pan.) sukuria tą ypatingai patrauklų jauno gyvenimo stilių visuomenėje. Šios privilegijos nenorime atsisakyti ir neturime. Šis skyrius bus prizme, pro kurią – be tendencingumo ir bendradarbių išskyrimo – lauksime lietuviškosios akademinės jaunomenės žvilgsnio į gyvenimą ir⁵³ save patį, į tuos dalykus, kurie yra patys įdomiausi ir labiausia intriguoja.

Išvystant šį jau kuris laikas vystytą sumanymą, norisi pageidauti, kad būtų jisai organu ne tiktai universitetuose ir kolegijose studijuojantiems „mokslo herojams“, bet ir visam – mokykloje ir gyvenime – mokslus einančiam jaunimui. Tiems, kurie sakosi esą jau visus mokslus pabaigę, tegalime pagelbėti karunkėlėmis⁵⁴.

⁵² Laiške – išpažįstas.

⁵³ Laiške – iš.

⁵⁴ Karunka – giesmė.

1952 rugp. 31.

Mielas Kolega,

Didžiai skubūs darbai neleido man ne tik atsakyti kai kurių svarbių laiškų, bet netgi ir atlikti kai kurių dar tiesioginesnių pareigų. Suvažiavimą užbaigus (ir, reikia pasakyti, gana sėkmingai), pagaliau ima rasti tos minutėlės, kuriomis, tikimasi, ir ateityje teks atlikinėti mūsų ekstrakurikuliariškas (atsiprašant) užduotis.

Suvažiavime išklausėme visų pageidavimų ir pranešimų, bet, deja, beveik neturėjome laiko jų svarstyti, juo labiau, kad publika po ilgų pasivėlavimų ir ilgų paskaitų pasirodė pačiais organizaciniais reikalais gana apatetiška. Ypatin-gai tada, kai buvo reikalinga kalbėti. Tik mūsų bendradar-bis Grinius tepareiškė minčių, kurias aš asmeniškai laikau giliai destruktiviomis, ir kurios rado kai kuriais atžvil-giais suvažiavimo pritarimą (sakysime, jis pareiškė nepa-sitikėjimą suvažiavimo prezidiumo sugebėjimais ar norais išpildyti tokius suvažiavimo nutarimus, kaip išsiuntinėti apie 10 sveikinimų ir pan. ir pravedė nutarimą užkrauti šiuos darbus CV, kur mes visi ir taip prakaituojame, neiš-brisdami iš darbų. Juo blogiau, kad Gr., būdamas vice-pirm., atsisako beveik bet ką daryti, ir visus darbus tenka tuo būdu vykdyti R. Mieželiui, kuris tuo atžvilgiu turi stačiai fatališką pareigingumą). Suvažiavime dalyvavo apie 90 stu-dentų, jų tarpe daug visai jaunų. Parodytas susidomėjimas man sako, kad šis darbas, kurio tikslas buvo lietuviškosios studentijos solidarumo sukūrimas, yra iš dalies pavykęs. Arba bent, esama gerame kelyje. Šalpos ir propagandos darba dar, deja, tik pradėti teks.

Apie laikraščio skyrelį kiek kalbėta suvažiavime ir pri-vačiai. Sudaryta būrelis, kuris rūpinsis laikraščiu. Be CV ir Paties, Mačiuika, Zobarskas⁵⁵ (Chicagos liet. stud. pirm.), Juodelis (pririnktas į CV alternatyviu nariu, pagal suvažiavimo nutarimą), gal kas iš NY. Nusistatyta pirmiausia kreiptis į DIRVA, nes švaresnis laikraštis ir be to, esą, savaitraštis geriau, jei skyrius būsiąs mėnesinis. Redakci-jon kviečiama Pats, Mieželis ir D. Trimakas. Skyrelis norima padaryti ne vien „klikos“ organu, bet tikrai nepriklausomu studentišku laikraščiu. Todėl kviečiamas Trimakas, nefa-natiškas ir inteligentiškas ateitininkų linkmės, bet org-jai nepriklausantis, studentas. Aš dabar bandysiu užmegzti ryšius su DIRVA ir išzonduoti padėti. Žinoma, jei jie rodys

⁵⁵ Klaidingai parašyta pavardė, turėtų būti Zabarskas Edvardas.

nora kištis į vidaus reikalus, teks kreiptis į NAUJIENAS. Bendrai Paties idėjos laikraščio atžvilgiu atrodo visiems priimtinos, ir galbūt būtų racionaliausia daugumą dar neišspręstų klausimų palikti spręsti praktiniam darbui. Žinoma, tam tikras planelis redakcijai gal prisieitų sudaryti prieš pradėdant darbą.

Atrodo, kad reikalas gal truputį pradės judėti. Aš asmeniškai jaučiuosi nuvargęs ir nevisiškai sveikas, bet mane įkvepia nepaprastas pareigingumas ir darbingumas Mieželio, kuris vienu atveju yra entuziastu pavertęs viena iš didžiausių skeptikų CV – Šmulkštį. Iš tiesų nesu matęs žmogaus, kuris tiek ir su tokiu noru dirba. Jis nėra inteligencijos žvaigždė, intelektualiniu lygiu nesiskiria nuo eilinio skauto vyčio, ir tas lygis nėra atžymėtinas tautos švenčių progomis. Bet kaip darbininkas, nepamainomas. Galėtų tvarkyti kronikinį skyrių.⁵⁶

Be to, aš pats imu pamilti lietuviškąją studentiją, turėdamas pagaliau – pirmą sykį – progos dalyvauti jos gyvenimo asmeninėje pusėje. Dalyvavau keliose Chicagos studentų iškylose šią vasarą, ir priėjau išvados, kad vis dėlto dar domimasi to vertomis problemomis ir turima daug žavinčių bei patraukiančių bruožų, retesnių arba svetimesne forma išreiškiamų amerikiečių studentijoje.

Lauksiu naujų ir žėrinčių idėjų. Platesnių informacijų apie suvažiavimą⁵⁷ parūpinsime per biuletenį, kur žadu duoti taip pat santrauką savo referato apie S-gos veiklą.

Paties (su heroine simfonija širdy) –
pasirašo V. Kavolis]

⁵⁶ „Galėtų tvarkyti kronikinį skyrių“ – įrašytas ranka.

⁵⁷ Laiške – suvažiavime.

Chicago, 52 rugs. 12

Mielas Kolega,

Dėkoju už laiškutį iš Kanados. Krėvei⁵⁸ linkėjimus teks pasiųsti, kai tiktai galėsiu truputį prisėsti ir pagalvoti apie taip nemalonų sveikinimų dalyką (labai jų nemėgstu, ir vis man prisieina redaguoti). Žinoma, jeigu linkėjimas turėtų būti tikrai gražus, tai tikslingiausia būtų Pačiam jį parašyti ir perduoti CV kam nors pasirašyti.

Prieš išvažiuodamas Harvardan, norėčiau trumpai apie skyrių studentams. Dėl jo susitarėme su DIRVA. Reikalavome visiškos laisvės skyriaus redakcijai. Atsakė šitaipos: „Bet kyla vienas klausimas, kuris gali pasitaikyti, o gali ir nepasitaikyti, kad ima to skyriaus redaktoriai ir pradeda brautis į tokias pozicijas, kurios Dirvos redakcijai gali būti jautrios, dėl kurių ji gal veda vieną ar kitą liniją. Ar nebūtų galima rasti tokiais atvejais tokį kompromisą, kad iškilus⁵⁹ // tokiam atsitikimui, Dirvos redaktorius prašo redakcinės komisijos reikalą peržiūrėti ir rasti kompromisinį aiškinimą“.

„Rašydamas šią pastabą turiu galvoj mūsų politinių susigrupavimų reikalus. Šiaip, visuomeniniais, kultūriniais klausimais, be abejojimo, Jums lieka pilniausia laisvė, kaip studentijos nuomonės reiškėjams“.

Kaip atrodo tokia sąlyga? Mums jinau reikštų kompromisą. Tačiau, pasvarstę klausimą iš visų pusių, žinodami, kad Naujienose būtume gavę daugiau laisvės, bet gal blogesnę vardą, ir išigilinę į technines sąlygas, priėjome išvadą, kad su šiomis sąlygomis vis dėlto sutiktina. Jeigu darbas pasirodytų neįmanomas, kelsimės en bloc į Naujienas ir drošime smarkų editorialą apie diktatūrininkus. Bet manau, kad to nereikės. Studentų suvažiavimas irgi juk priėmė rezoliuciją, kad studentai neturi kištis į partinius barnius, ir, žinoma, studentų tarpe to sentimentu kištis nėra. Mūsų pasitarime dalyvavo, atseit, to skyriaus leidėjai: Zabarskas (Chic. skyriaus pirm.), Mačiuika, Adamkavičius⁶⁰, Lapatinskas, Veleckis, Mieliulis, Mieželis, Šmulkštys, Kėželis, ir aš. Tuo reikalu dar susisiektina su New Yorku, kur teks kviesti arba Ošlapą, arba Landsbergį. Iš Chicagos dar numatoma pakviesti Juodelį (fotografiniam skyriui ir kronikai iš Navy Piero - universiteto, kur yra apie 80 liet.

⁵⁸ Vincas Mickevičius-Krėvė (1882–1954) lietuvių rašytojas, visuomenės ir politikos veikėjas.

⁵⁹ Laiške – iškylus.

⁶⁰ Valdas Adamkavičius (Adamkus).

studentų), neva rašytoja, gavusia kažkokią Draugo premiją Jankevičiūtę. Aišku, reiktų gauti redakcijon atstovų iš kitų vietų, kaip tai NY, Detroito, Bostono, Worcester, Clevelando, bet tenai tokių nematyti. Gal Bostone galėsiu pats paieškoti⁶¹ prie progos. Iš ten plačiau ir parašysiu.

Laikraštį nusistatėme galų gale pavadinti Studentų Dienos. Pasirodė, kad Akademikas esą buvęs jau tautininkų laikraštis kažkada. Studentų Dienos vardas nekoks, bet geresniam pritrūko inspiracijos. Redakcinį kolektyvą po ilgesnių ginčų nutarta kviesti sudaryti Patį, Mieželį ir mane. Tačiau mano pavardė neturėtų būti niekur skelbiama tame sąryšy, nes aš laikau, kad kaip bendrinės org-jos CV pirm., neturiu teisės oficialiai susidėti su partijomis, kad ir nepriklausomųjų. Mes norėtume prašyti, kad Pats paliktum laikraščio atsakingu redaktoriumi. Šiaip laikraščio redagavimas, mano galva, galėtų būti šitaip tvarkomas: kiekvienas iš trijų pagrindinių redaktorių pasiima tvarkyti vieną sritį: pav., Mieželis kronikinę ir informacinę, Pats dvasinio, meninio gyvenimo, literatūrą ir pan., aš - - socialinius politinius⁶² reikalus. Kiekvieno numerio vyriausiu redaktoriumi būna vienas kuris redaktorius iš eilės; jis ir rašo editorialą. Bet medžiagą jam iki nustatyto laiko pateikia kiekvienas skyriaus redaktorius pagal tam tikrą kvotą. Manychiau, kad skyrių tektų pradėti leisti spalį mėn., gal trečia savaitę.

Be centro redaktorių, dar būtų redaktoriai⁶³ atskirose vietose, kurie rūpintųsi kronika ir bendradarbiais tose vietose. Kiekvienas nr. turėtų būti pagal tam tikrą planą suredaguotas, kuriame įtilptų kronika - 1 skiltis, studentijos gyvenimas - 2 skiltys, intelektualinis-socialinis-politinis gyvenimas - 2 skiltys, įvairiai ir nuotraukos - 2 skiltys. Esame gavę vieną 7 skilčių Dirvos puslapį⁶⁴ syki į mėnesį; jie yra prašę ir studentiškų nuotraukų. Tat jeigu tokių esama, reiktų pradėti rinkti. Chicagoje esama studenčių vasariškų nuotraukų, bet kiek mažokai aprengtos (pliažinės).

Manau, kad prieš pradėdant darbą reiktų turėti bent apytikriai suplanuotus tris numerius iš anksto. Aš pirmam numeriui esu pasiryžęs duoti str. apie „Ideologijas ir visuomeniškumą“, kuris bus seniai svarstyta frontalinė ataka prieš tuos, kurie visuomeninį gyvenimą grindžia ideologijų, o ne

⁶¹ Laiške - pajieškoti.

⁶² Laiške - politinisu.

⁶³ Laiške - redaktiriai.

⁶⁴ Laiške - puspai.

bendradarbiavimo ir mokslinio metodo idėja. Taip pat turiu vieną str., kiek lengvo ir provokatyvaus stiliaus, apie studentų organizavimą ir apie Chicagos studentų veikimą⁶⁵ šios vasaros metu (Tarp studentiškų užsimojimų). Bandau užsakyti reportažą iš Navy Piero; Mieželis žada parūpinti skiltį kronikos. Gal bus fotografijų. Reiktų kokio str. iš dvasinio gyvenimo, kokios provokuojančios intelektualinės problemos, kokio nors imponuojančio mąstymo žiedų. Tokį prašytume patį paruošti. Gal galima ir literatūros kūrinį?

Gal būtų tikslinga kiekvieną numerį, po pirmojo, skirti nagrinėti tam tikrai aktualiai temai, nušviečiant ją iš įvairių pusių? Pav., lapkr. - ar dalyvauti studentams politikoje? gr. - studentai ir dvasinis gyvenimas, saus. - studentų socialinės problemos, vas. - studentų organizacinis gyvenimas, kovo - studentai ir Lietuvos atstatymas. Ir pan.

Reiktų taip pat pagalvoti apie prieauglį visiems S-gos ir studentijos darbams, kurio čia nematyti.

Ką apie tuos planus? Nekantriai lauksiu atsakymo. Galima rašyti ir šiuo adresu; man persiųs. Nuvykęs į H., nurodysiu savo adresą. Kloniojuos -

[pasirašo Vyt. Kavolis]

6 [spalio 6]

Godotinasai,

Dėkoju už pastaruosius laišką ir atviruką, mane labai užtikrinusiais mūsų darbo eventualių pasisėkimu ir prasmingumu. Deja, šianakt neturiu jokios galimybės išreikšti žodžiais savo jausmų pilnatvės, nes rašydamas pasivagiui iš būtinai miegui reikalingo laiko.

Krėvei linkėjimą bandysiu siųsti, kai gausiu apybraižą apie jį; gal inspiruos. Šiaip mano melodeklamacijos gali būti pernelyg jau „nesubstancialios“.

Aš ir manau, kad politines rietenas liečiančių dalykų nereiktų talpinti mūsų laikraštyje. Apie tai prasitariau ir įvedamajame. Tačiau bendrai būčiau pažiūros, kad politinių klausimų nagrinėjimo redakcinis išjungimas iš galiemybių lauko būtų ir nedemokratinis, ir esmiškai nesveikas. Galų gale mes siekiame pažadinti visuomeniškumo bangą, ir joks visuomeniškas veikimas ar susipratimas negali išjungti

⁶⁵ Laiške - veikiam.

politinio elemento. Aš daryčiau ribą tik tarp rietenų ir diskusijų, pav. politinių ir ideologinių principų. Šie klausimai man atrodo iš viso nepaprastai įdomūs, o ypač todėl, kad aš jau dabar turiu keletą ne visai įprastų mūsų visuomenėje straipsnių tais klausimais. Toms idėjoms bent aš priskiriu didelę reikšmę.

Užpildyti užpildysime, o savo abejojimus dėl aktualumo aš grindžiu ne mūsų pačių pažiūromis, o pažiūra pačių jaunujų studentijos sluoksnių⁶⁶, kurie sudaro liaudies balsą. Todėl pirmam numeriui aš stengiausi parinkti nesunkią ir neklausinę medžiagą, lengvai suprantamą. Bet reikia juk ir taurumo, patriotizmo, entuziazmo. Vinigretas.

Dėl technikinio ir atsakingo redaktoriaus reikia dar susisiekti⁶⁷ su Mieželiu. Aš originaliai nenorėjau priimti pareigų todėl, kad laikiau, kad mano pozicija, kaip bendrinės studentų organizacijos pirmininko, reikalauja formalinės nepriklausomybės, nesusirišimo su „klikomis“, ir kad tuo būdu mano redagavimas šio laikraščio būtų kompromitavimas S-gos, ypatingai kadangi jos CV dabar tik vieno bloko žmonių esama. Šiuo atžvilgiu mielai prašyčiau patarimo. Ar S-gos gerovei bus tuo pasitarnauta, jeigu aš pasiskelbsiu redaktoriumi ir dar, ko gero, techniškai pagrindiniu?

Aš vyriausio redaktoriaus pareigas rotuočiau dėl to, kad nuimti nuo vieno žmogaus tą slegiantį atsakomybės jausmą, nuolat jį kamuojantį. Mieželis būti techn. red. nenori.

Ryšiai jau užmegzti laikraščio reikalui su Worcesteriu, NY. Urbana, Chicago, Bostonu.

Antrajam numeriui siūlyčiau temą „studentų visuomeniškumo barometras“. Gal išprovokuos reakciją. Pagrindinis⁶⁸ pagrindas - - turiu straipsnį, kurį noriu kaip galima greičiau išspausdinti ir žiūrėti, kas bus. Jame propaguojamas mokslinis vietoj ideologinio metodo visuomeniniame gyvenime.

Laukiu Krėvės apybraižos. Siunčiu vedamojo projektą. Dėl vardo keitimo reiks susisiekti su DIRVA. Jeigu jie dar nepadarė klišės, būtų galima pakeisti. Naujas vardas tikrai ir iš viso tinkamesnis. Bet ar griekas, kad toks laikraštis jau buvo (ypač kad katalikiškas)?

Entuziastiškai Paties - -
[pasirašo Vyt. Kavolis]

⁶⁶ Laiške – sluogsnių.

⁶⁷ Laiške – susiekiti.

⁶⁸ Laiške – pagrindinis.

Laiško priedas:

STUDENTŲ DIENOS⁶⁹ todėl pasiekia gausius savo būsimus skaitytojus, kad ne vienas diskusijų vakaras ir ne vienas susirinkimas vis iš naujo suformuluodavo ir sustiprindavo mintį: studentijai reikalingas savas organas. Jame jinau turėtų progos apsvarstyti jai rūpimus klausimus, kurie gali būti kiek svetimi mūsų bendrinei spaudai. Reikia, tat, visu pirma, profesinio organo.

Studentija turi ką pasakyti sau pačiai, ir turi, be abejo, kas būtų verta ir plačiau parodyti. Mūsų tikslas yra ryškinti naujas, užsimezgančias pažiūras į tas gyvenimo sritis, kurios mus domina ir yra mums aktualios: kultūrinės, visuomeninės, politinės, organizacinės... Nagrinėsime tai, kas gyvai mus palies, išskeldamas mintis. Tebūna mintys drąsios, prieštaraujančios, kur reikia pasipriešinti proto bukumui arba visuomeniniam nepaslankumui; bet tebūna jos įvairios, gyvos, išreiškiančios ne rutiną, o savo mintis tikrai išgyvenanti žmogų. Ką spausdindami, tikimės, kad mums prieštaraus. Gavę straipsnius, išreiškiančius skirtingą nuomonę, jais džiaugsimės.

Mūsų tikslas yra padaryti STUDENTŲ DIENAS nepriklausoma tribūna akademiško ir visuomeninio gyvenimo klausimams blaiviai aiškintis. Mūsų tikslas nėra skleisti tą ar kitą pasaulėžiūrą, ar, puolus ant kelių, pagarbinti tą ar kitą stabą. Esame įsitikinę, kad studentija pakankamai pribrendusi matyti tuose pačiuose puslapiuose skirtingas pažiūras, prieštaringas ideologijas, dogmą ir hereziją. Pasiges, gal, jinau tik partinių rietenų bei asmeninių pasivanojimų. Tokiomis mintimis atveriamo pirmąjį puslapį, tikėdamiesi studentijos pritarimo.

DIRVOS redakcijai esame dėkingi už malonų sutikimą, suprantant specifinius studentų reikalus, skirti jiems kas mėnesinį puslapį jų pačių laisvam tvarkymuisi.

Redakcija

⁶⁹ Pavadinimas Ostrausko siūlymu buvo pakeistas į „Studentų žodį“. Su nedideliais pakeitimais šis Kavolio tekstas kaip vedamasis atspausdintas pirmame skyriuje: Redakcinis kolektyvas. Pradedant. *Dirva*, 1952 II 06.

Gr. 10.

Mielas Prietėliau,

Turėdamas minutėlę laiko tarp klasių, bandysiu šį sykį atsakyti šviežiais išpūdžiais ir nesubrandintom mintim.

1. Paskutiniame nr. nėra mūsų skyriaus dėl to, kad aš per vėlai pasiunčiau medžiagą (nors, iš kitos pusės, jie nėra nurodę termino, nors prašiau). Atsiunčiau per vėlai dėl to, kad laiku neturėjau pakankamai medžiagos: po laiko, žinoma, gavau dar vieną straipsnį iš Urbanos, niekam tikusį, ir Mieželio pavėluotą kroniką. Reiks viešai kreiptis į bendradarbius, kad jeigu jie siunčia pavėluotus straipsnius, vėluotų bent trimis, o ne viena⁷⁰, savaitėmis; ir kad straipsnius rašytų, dėl Dievo meilės, būdami gerai išsimiegoję. – Pagal mano prašymą, St. Žodis turi pasirodyti antrą mėnesio savaitę, todėl jeigu jie išspausdins jį šį ketvirtadienį, per vėlu nebus. Prisiprašyti žmones punktualiai prisiųsti straipsnius kur kas keblesnė užduotis, kaip gauti neterminuotus pažadus; bet man atrodo, kad sausio nr. gausime tikrai kiek medžiagos. Be to, ten galės tilpti str. apie suvažiavimą New Yorke. Esu tikras, jog tam medžiagos nereikės paskutiniu momentu maldauti.

2. Jau dabar 'in anticiaption' džiaugiuosi⁷¹ subtilia ir deliktatiška situacija, kuri gausis, kai mudu pradėsime⁷² slapyvardžiais, slapyraidžiais⁷³ ir svetimomis pavardėmis prisidengę diskutuoti tarpusavy ir patys su savimi; būtų užduotis, su kuria tesusidūrę galėtume pilnoje puikybėje atskleisti savo talentų visapusiškumą. (Man tikrai nebūtų sunku su savimi kai kuriais klausimais diskutuoti, per daug jie kartais vienpusiškai atrodo).

3. Landsbergio⁷⁴ adresas, rodos, 1 Meserole St. (Supt.), Brooklyn, N. Y. Esu prašęs Ošlapą sueiti į sąlytį, ir tas sako, kad L. labai užimtas šeimos ir studijų reikalais ir daug nežada; bet papildomai parašyti būtų ne pro šalį. Galėčiau ir aš papildomai parašyti, jeigu būtų reikalo – bet kultūriniuose reikaluose aš nesijaučiu savimi tikras. Mačiukos adresas: 2904 So. Union Ave., Chicago 16, Ill. Ir šis barbariškai užsiėmęs.

⁷⁰ Laiške – viana.

⁷¹ Laiške – džiaugiuose.

⁷² Laiške – pradezime.

⁷³ Laiške – slpyraidžiais.

⁷⁴ Algirdas Landsbergis (1924–2004) – lietuvių išeivijos rašytojas, žurnalistas.

4. Mano siūlyti interview: gali turėti dvi formas. Viena, parašyti laiškus šulams: lozoraičiui, krupavičiui, simučiui, žalakauskui, etc. tokius klausimus: 1. Kokios studento užduotys visuomenei, 2. Kokios visuomenės užduotys studentams, 3. Ką Tamsta norėtum studentams vasario 16 proga palinkėti? Antra, apklausinėti kai kuriuos studentų arba jų šalpos fondo veikėjus kai kuriais specialiais interesuojančiais klausimais (arba senesnius ir buvusius studentų veikėjus apie jų išpūdžius mūsų veiklos). Šiuo reikalu tačiau aš nenumatau labai skubėti, nei jo ypatingai forsiruoti: gali atrodyti pretenzinga ir todėl būti taip padaryta, kad neatrodytų. Galim netgi pirma interview duoti at-kų pirm. Žvirzdžiui. Atrodo, kad gausiu medžiagos skyriui iš at-kų pusės, kronikos jau gavau.

5. Manychiau, kad su profesūra nereikėtų skubėti. Mažai turime vietos, o šie mėgsta rašyti akademinio ilgumo straipsnius. Todėl gal būtų tikslinga palaukti, kol pamatysime, kiek susirinksime patys. Visiškai gali būti, kad medžiaga netilps, kaip pirmajame numeryje. Be to, idėjos gali būti mums svetimos⁷⁵. Be to, St. Žodis nėra įprastinis akademinis laikraštis, taikomas akademių elitui ir todėl intelektualinis reprezentatyvia prasme. Jis populiarus leidinys, taikomas, mano galva, akademiškai⁷⁶ masėm (akademiškai mobile vulgus, jei taip patinka). Todėl jo turinys turi būti nukeltas į plotmę, kuri būdama turininga, žūt būt būtų intriguojanti ir įdomi platesniems studentijos sluoksniams⁷⁷, žaliukams, arba kaip korporantai mėgsta sakyti, fuksams. Mūsų pačių rašyba bus a priori įdomesnė už klasikų; mūsų pačių rašyba, kurioje leisime sau būti tiek ekstravagantiškais, kiek esame pačiais neatsakingiausiais⁷⁸ momentais – bus ypatingai patraukli. Mano taktika veikloje su studentais tokia ir yra: patraukti išorinėmis ir neesminėmis priemonėmis prie vidiniai turiningų tikslų. Mano asmenine pozicija nesirūpinu, ir štai dėl ko: tikiu, jog visuomenėje rimtiems būti prievolė tik tų, kurie savo esme yra nerimti ir yra žinomi kaip tokie; jie neišvengiamai todėl privalo vaidinti rimtus ir negali drįsti būti savimi. Gi tie, kurie pažįstami kaip rimti, šios prievolės išlaikyti fasadą neturi. Išjudinti stovinčią balą galima tik radikaliomis priemonėmis, triukšmo bent aš nebijau ir priešingai, jo noriu; to, mano nuomone, nori ir bendraminčiai (Urbana ir Bostonas kaip

⁷⁵ Sakinys įrašytas ranka.

⁷⁶ Laiške – akademiškos.

⁷⁷ Laiške – studentijoms sluoksniams.

⁷⁸ Laiške – neatsakingiausiasi.

tiktai buvo patenkinti mano vedamuoju). Aš nesu nuomonės, kad visada reikia tokiais būti – priešingai, vieną numerį išleisti labai akademišką, kitame nusišypsoti iš filisterių kaip tiktai sukels maksimalų išpūdį. Rimtais dalykais studentijos daugumos jokiū būdu nepritrauksime – unless tą rimtą mintį išreikšime kuriuo nors atžvilgiu kraštutine, pritrenkiančia forma. Manau, jog pritrenkianti forma yra imperatyvas. Pritrenkti – pirmasis tikslas. O tada tiktai kalbėti apie rimtus dalykus. Jeigu tikslas būtų tiktai suredaguoti gražų, kultūrinį laikraštį – strategija kitokia. Bet jei tikslas didesnis negu laikraštis, jei tikslas – jo skaitytojai, ir jei tuos skaitytojus pažįstame, žinome, kokie⁷⁹ jie yra, ir visvien jų nenorime palikti mūsų judėjimo pašalyje – tenka griebtis tokių taktikų, kurios visuomenės akyse gali atrodyti adolescentiškos. Šiuo momentu aš nesu kažkodėl linkęs kreipti dėmesio į visuomenės nuomonę, jeigu tuo būdu galima sudaryti pageidaujama nuomonę jaunojoje kartoje. Išsaugoti asmeninį vardą visuomenės akyse galima visuomet parašant labai rimtą str. kokiame kitame laikraštyje, kurio studentai (šiandieniniai) neskaito. Aš tokius rimtus straipsnius, sakysime, pasiunčiu Varpui ir Akademikų Varpui. O pagaliau, žiūrint iš intelektualinio ir estetinio taško – argi nėra savotiško gilaus patrauklumo rašyme tokių straipsnių, kurie visą laiką balansuojasi ant ribos tarp mokslo, išminties ir kabareto? Bet nenuėina į pastarąją veiklos sritį.

Principinis klausimas: ar visuomeninė kritika turėtų būti griežtai mokslinė, ar, anot Tamulaičio, baroniška? Yra atvejų, kada tinka viena, kada kita, jei žmogus nepajėgia naudotis abiem formom, būtų nuodėmė neišnaudoti savo galimybių. Tiktai reikia⁸⁰ būti kiek gudresniam kaip Baronas⁸¹, kuris be reikalo ir per daug antagonizuoja; antagonizuoti prasminga ir reikalinga, bet iki tam tikrų⁸² ribų. – Viena⁸³, ko bijau, kad per daug neantagonizuotume Dirvos, ir antra, kad bendradarbiai nepradėtų naudotis tais pačiais manierizmais. – Kiekvienu atveju, trečias ir kitas numeris žada būti visiškai rimti ir akademiški.

6. Aš visiškai paremiu mintį, kad vedamieji turėtų būti kiekviename numeryje, ir randu, kad vedamuosius gana įdomu rašyti. Bet vedamieji neturėtų būti įprastinės formos:

⁷⁹ Laiške – kokia.

⁸⁰ Laiške – reikai.

⁸¹ Aloyzas Baronas (1917–1980) – lietuvių išeivijos rašytojas, žurnalistas, redaktorius.

⁸² Laiške – tirkų.

⁸³ Laiške – veuna.

rašoma, kas reikia rašyti, nekūrybinga, gelžbetonine forma. Vedamasis turėtų savo kūrybine puse prilygti geriausiems straipsniams, ir nuo jų skirtis tik savo kondesnuotumu ir svarba, bendrumu intereso (straipsniai gali būti specifiški). Tačiau tai dar nereiškia, kad jie turėtų būti sausi ir oficialūs, vadinasi, svarūs. Be to, vedamieji yra redakcijos specifiška tribūna, kurią galima išnaudoti, reikalui esant, užimti tam tikrai pozicijai skyriuje talpinamos medžiagos atžvilgiu (išskolioti bendradarbius ...).

7. Dėl samprotavimų dėl grožinės literatūros visiškai sutinku ir niekada nebuvo aklas šioms kliūtims. Todėl, mano akimis, grožinė literatūra talpintina tikrai jeigu pavyktų gauti dalį nr. mažesniu šriftu, tada tuo mažesniu šriftu galėtų būti spausdinami ilgesni raštai, grožiniai ar ne, ir kronika gal. Trumpesni dalykėliai galėtų būti spausdinami ir dabartinėse sąlygose, eilėraščiai vargiai. Gal būtų galima paeksperimentuoti? – Pagalvojęs sumaniau, kad būtų, pradedant eilėraščiais, kurie pusę puslapio neužimtų.

8. PLSA⁸⁴ reikalais dabar rūpinasi Šmulktystys iš Urbanos, bet aš galiu tarpininkauti.

9. Siunčiu savo aplinkraščių dėl konferencijos, kuriuos prašyčiau kuo skubiau gražinti. Atrodo, kad suvažiavimas bus sėkmingas. Klimo atsakymas nebuvo kraštutiniškai neigiamas, jis tik išreiškė asmeninę nuomonę, kad S-gos veikloje būtų pakankama pasitenkinti mokesčių sumokėjimu ir vienu kitu vakarėliu bei vakariene su profesoriais. Kodėl jį turėtų būti nusistatęs prieš CV? Politiniais sumetimais? Aš jo elgesį būčiau linkęs aiškinti psichologine jo konstrukcija, kuri man be galo svetima ir nesuprantama. Trumpai tariant, jis, man atrodo, neturi gilaus įsipareigojimo jausmo priimtų pareigų atžvilgiu, bet būdamas idealistas, suranda labai sėkmingų ir kurioziškų racionalizacijų savo neveikimui pateisinti. – Ir aš gailiuosi, kad Pats, anot jo „sausai“ atsisakei.

10. Nuo pat pradžios tikėjau, kad Pats būsi veiksnys, kuris prilaikys Mieželio ir mano prasiveržiantį radikalumą. Turiu prisipažinti, kad Kartu Dvilka mane nustebino, nors jį ir laikau labai laiku parašytu straipsniu. Paties kritika tenka rimtai priimti dėmesin (kaip sakoma), bet aš nežinau, ar galiu, kiek liečiama mano asmeninė veikla, garantuoti už savo konservatyvumą išraiškos klausimuose. Turiu, deja, palinkimą į impulsyvumą ir nesikaitymą su tais, kurių negerbiu (dauguma skaitytojų ir ypatingai tie, kurie „formuoja viešąją opinią“ tokie.) Kritika todėl aiškiai reikalinga,

⁸⁴ PLSA – Pasaulio lietuvių studentų atstovybė.

ypač mano parašytų vedamųjų. Gal aš net visai neturėčiau skverbtis į vedamųjų rašymą arba bent juos pasirašinėti pavarde, kad visuomenė žinotų, ką šunimis siundyti.

Baigiasi mano laikas. Lauksiu atsakymo, Dėkui⁸⁵ už išsamų laišką. PASTABOS šiuo metu nėra ypatingai reikalingos, bet gali vėliau būti.

Paties - -

[pasirašo Vytautas]

Būtų baisiai gera, jei bent Pats galėtų prisiųsti medžiaga 3 nr. iš anksto.⁸⁶

⁸⁵ Laiške – Dėku.

⁸⁶ Paskutinis sakinys įrašytas ranka.

LITERATŪRA

- Donskis, Leonidas. *Tapatybė ir laisvė: trys intelektualiniai portretai*. Vilnius: Versus aureus, 2005.
- Kavolis, Vytautas. *Nepriklausomųjų kelias: publicistikos straipsniai (1951–1965)*. Sud. Egidijus Aleksandravičius ir Daiva Dapkutė. Vilnius: Versus aureus, 2006.
- Kavolis, Vytautas. Nuo dailės sociologijos iki moralinių kultūrų. In *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Sud. Rita Kavolienė ir Darius Kuolys. Vilnius: Baltos lankos, 2000, 15–31.
- Kleiza, Vaclovas. Pirmosios Sąjungos dienos. In *Dienos tarp dangoraižių: studentijos sukaktuvinis leidinys*. Chicago: M. Morkūno spaustuvė, 1957, 47–51.
- Mieželis, Raimundas. Sąjunga istorijos veidrodyje. In *Dienos tarp dangoraižių: studentijos sukaktuvinis leidinys*. Chicago: M. Morkūno spaustuvė, 1957, 53–68.
- Mockūnas, Liūtas. Vytautas Kavolis laiškuose – viena patirtis. In *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Sud. Rita Kavolienė ir Darius Kuolys. Vilnius: Baltos lankos, 2000, 349–360.
- Noreika, Alvydas. *Kultūra ir emocijos Vytauto Kavolio sociologijoje*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2015.
- Ostrauskas, Kostas. Metmenų dirbtuvė ir virtuvė. In *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Sud. Rita Kavolienė ir Darius Kuolys. Vilnius: Baltos lankos, 2000, 373–395.
- Redakcinis kolektyvas. Pradedant. *Dirva*, 1952 11 06.
- Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Sud. Rita Kavolienė ir Darius Kuolys. Vilnius: Baltos lankos, 2000.
- Vytautas Kavolis: humanistika vs liberalia: Vytauto Kavolio 75-osioms gimimo metinėms skirtos mokslinės konferencijos pagrindu parengtas straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005.

Daiva Dapkutė

THE (UN)KNOWN VYTAUTAS KAVOLIS:
SOME LETTERS TO KOSTAS OSTRASKAS

SUMMARY. Herewith I present nine letters that the well-known Lithuanian-American intellectual and sociologist Vytautas Kavolis wrote in 1951 and 1952 to his close friend, the playwright, literary historian, and critic Kostas Ostrauskas. The letters discuss a variety of topics: the organization in the United States of the Lithuanian Student Union, the circumstances surrounding the election of its officers, the competition between the Catholic *ateitininkai* student group and the liberal (independent) student group, and the development of the student column in the newspaper *Dirva*.

KEYWORDS: Vytautas Kavolis, Kostas Ostrauskas, diaspora, United States of America, students, union, press.